

baal

STÁTNÍ DIVADLO OSTRAVA
ČINOHRA PETRA BEZRUČE

BERTOLT BRECHT

BAAL

PŘEKLAD: LUDVÍK KUNDERA
ÚPRAVA: JOSEF JANÍK A ROMAN CÍSAŘ

REŽIE: JOSEF JANÍK

VÝTVARNÍK SCÉNY A KOSTÝMŮ: MARTA ROSZKOPFOVÁ
CHOREOGRAF: BORIS SLOVÁK j. h.
HUDBA: JIŘÍ BULIS
DRAMATURG: ROMAN CÍSAŘ
INSPICE: VĚRA ŠUKALOVÁ
SUFLÉRKA: JIŘINA ČÍŽKOVÁ
PŘESTÁVKA PO DEVÁTÉM OBRAZU

**ČESKOSLOVENSKÁ PREMIÉRA 3. ŘÍJNA 1986
NA SCÉNĚ ČINOHRY PETRA BEZRUČE**

BAAL	MILOSLAV ČÍZEK
EKART	VLADIMÍR ČAPKA
JOHANES	VÍTĚZSLAV KRYŠKE
JOHANA	JEANETTE JORDÁNOVÁ j. h.
MLADÁ ŽENA	
SUBRETA	KATEŘINA KREJČÍ
EMILIE	JANA JANĚKOVÁ
MLADÝ MUŽ	
2. SEDLÁK	
PIANISTA	
BOLLEBOL	
ČETNÍK	PAVEL TOMANKA
PILLER	
FARÁŘ	OTAKAR PRAJZNER
MECH	
MJURK	
ŽEBRÁK	MILAN ŠULC
PSCHIERER	
3. FORMAN	
2. DŘEVORUBEC	PAVEL HANDL
SLUHA	
3. SEDLÁK	
2. FORMAN	
LUPU	
1. DŘEVORUBEC	LADISLAV BRÜCKNER
1. SEDLÁK	
GUGU	
ČETNÍK	JINDŘICH DVOŘÁK
1. FORMAN	BOHUSLAV ČVANČARA
3. DŘEVORUBEC	KOSTAS ZERDALOGLU
4. DŘEVORUBEC	MILAN SOVA
LUIZA	
MAJA	VĚRA JANKŮ
ŽOFIE	
ČÍŠNICE	PETRA JINDROVÁ
BYTNÁ	ALENA TOMÁNKOVÁ
STARŠÍ SESTRA	JANA POSTLEROVÁ
MLADŠÍ SESTRA	LENKA KUCHARSKÁ

LION FEUCHTWANGER O BRECHTOVI ROKU 1928

1

Na rozhraní let 1918–1919, brzy poté, co vypukla tak zvaná německá revoluce, navštívil mne v mém mnichovském bytě hubený mladíček, špatně oholený a v zanedbaném oděvu. Tiskl se ke zdi, mluvil švábským nářečím, napsal hru, jmenoval se Bertolt Brecht. Hra se jmenovala **Spartakus**. Tehdy se většina mladých autorů při odevzdávání rukopisu odvolávala na své krvácející srdce, z něhož vyrvali dílo. Na rozdíl od nich zdůrazňoval tento mladík, že svou hru Spartakus napsal výhradně pro výdělek. V té době byl expressionismus velikou módou německého dramatu. Naši mladí dramatikové si rvali hrud' a lovili odtud dlouhé, halasně a patetické deklamace o tom, že sociální zařízení jsou bídná, ale že člověk je dobrý. V rukopise devatenáctiletého Brechta nic podobného nebylo. Byla to spíše jen s rozmachem načrtnutá dramatická balada o vojáku, který se vrací domů z války, nalézá svou dívku těhotnou s jiným, je vyhozen jejími rodiči, kteří myslí jen na peníze, v proletářských hospodách podněcuje dělníky k revoluci a v jejich čele útočí na novinářskou čtvrť. Zde se rukopis štěpil: bylo několik verzí. Nejcharakterističtější byla ta, že dívka v boji přijde za svým vojákem a že on, teď, když jí má, nechá revoluci revoluci, popadne dívku, i když není zcela v původním stavu, a zmizí. Je teď syt, revoluce je záležitost pro hladové, a tak jde domů, kde už čeká široká bílá postel. Tohle tedy bylo v rukopise Spartaka předneseno velmi neliterárně. Osoby rukopisu mluvily nedomoderní, divokou, silnou, barvitou řečí, nevyčtenou z knih, ale odposlouchanou lidu. Přečetl jsem ten baladický kus a telefonoval jsem tomu zanedbanci, proč mne tak obelhal. Tohle přece nemohl napsat jen z vnější nouze. Tu vzplanul mladý autor velice, stal se náramně, až k nesrozumitelnosti dialektickým a vysvětloval: napsal tuto hru vskutku jen pro peníze; napsal však ještě jiné dílo, které prý je opravdu dobré a to mi přinese. Opravdu je přinesl, jmenovalo se **Baal**, nemělo však se stejnojmenným bohem nic společného. Ukázalo se, že je to ještě daleko divočejší, drsnější a velice nádherná věc. Ten rukopis Spartaka mi ostatně připravil nepřijemný zážitek. Na jaře toho roku byla totiž v Mnichově vyhlášena vláda rad. Trvala jen velmi krátce, pak bylo město zase obsazeno bílými oddíly. U intelektuálů byly prováděny domovní prohlídky. Vojáci s revolvery a ručními granáty přišli do mého bytu a nařídili mi, abych otevřel psací stůl a zásuvky. První, co jim padlo do rukou, byl rukopis nazvaný Spartakus.

Nezacházelo se tehdy v Mnichově s lidmi právě v rukavičkách, kohoutky spouštěly velice lehce a počet mrtvých šel do set. Příhoda s rukopisem Spartaka mohla pro mne snadno špatně dopadnout, kdyby mezi vojáky nebylo bývalo několik düsseldorfských studentů, kteří znali mé hry a četli mé knihy, takže jsem jim mohl vyložit, že u tohoto Spartaka nešlo o agitační materiál. Později ostatně, když jsem uvedení Spartaka prosadil, přiměl jsem Brechta, aby dílo přezval na **Bubny v noci** (Trommeln in der Nacht).

2.

Básník Bertolt Brecht, narozený 1898 v malém městě Augspurku, vypadá na kohokoliv spíše než na Němce. Má dlouhou, úzkou lebku se silně vystouplými lícními kostmi, hluboko zapadlé oči, černé vlasy rostoucí nízko do čela. Snaží se vypadat internacionalisticky a mohl by být považován za Španěla, za Žida nebo za obojí. Přesto je však tento potomek německých evangelických sedláků, kterého němečtí nacionálové hrubě napadají, ve své tvorbě tak německy, že je zatrapené těžké dosáhnout, aby mu bylo rozumět i za hranicemi Německa. Záleží mu více na práci, než na ukončeném díle, více na problému než na jeho rozluštění, více na cestě než na cíli. Svá díla nekonečně často přepracovává, dvacetkrát, třicetkrát, a pro každé bezvýznamné provinční představení znova. Nezáleží mu vůbec na tom, že dílo je hotové, vždy znova se poslední pojetí, i kdyby bylo desetkrát vytištěno, ukazuje jako předposlední. Je příčinou zoufalství nakladatelů a divadelních ředitelů. Je-li upozorněn na sebemenší vnitřní nepravděpodobnost, neváhá nemilosrdně zahodit celoroční práci; neobětuje však ani minutu opravě hrubé chyby ve vnější pravděpodobnosti. To přenechá režiséru nebo své sekretářce nebo nějakému panu X. Záleží mu totiž více na vnitřním vyvoji jeho osob než na vnějších obrazech děje. Tak se objevují v ději jeho her ty nejhrubší nepravděpodobnosti. Vnější věci jsou nakupeny tak bez ladu a skladu, že nedostatek souvislosti a logiky mnohé posluchače odrazuje. Brecht se pokouší o klasičnost, tj. o nejpřísnější věcnost. Avšak nedostatkem vnější věrohodnosti působí romanticky a ve všech jeho dílech je cosi zlomkovitého. Neleká se žádné hrubosti a ani nejkrajnějšího realismu. Je podivuhodnou směsí něžnosti a bezohlednosti, neohrabanosti a elegance, zahloubanosti a logiky, drsného pokřiku a citlivé hu-debnosti. Na mnohé působí odpudivě; kdo však jednou porozuměl jeho tónu, těžko se od něj odtrhne. Je odpuzující a svůdný, velmi špatný spisovatel a veliký básník a mezi mladšími Němci je to beze sporu on, kdo nejspíše má rysy génia.

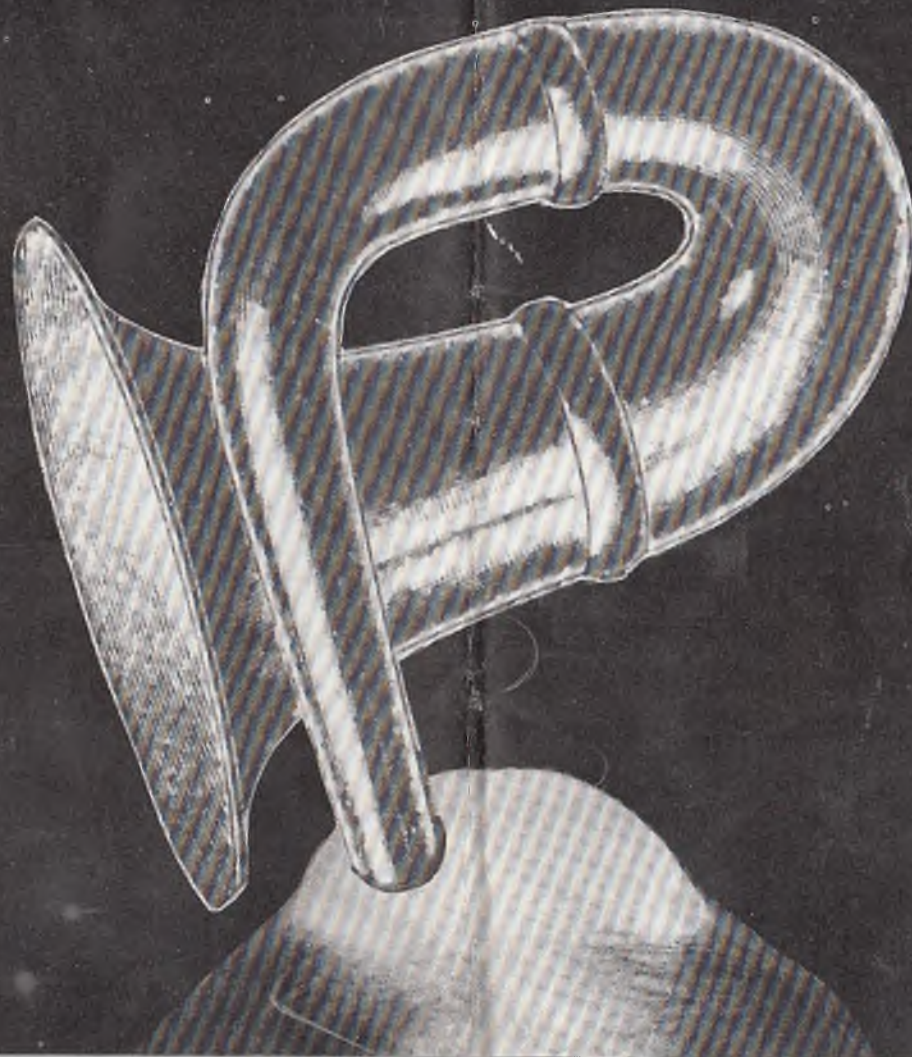
/PODVODNÁ SÁZKA/

PAN B. VIDĚL NA DIVADLE RODNÉHO MĚSTA HRU O OSAMĚLÉM BÁSNÍKOVI, KTERÉHO PROSTŘEDÍ POSLÉZE DOŽENE K TRAGICKÉMU KONCI. POCHÁZELA OD POZDĚJŠÍHO PREZIDENTA NA-CISTICKÉ ŘÍŠSKÉ KOMORY PRO PÍSEMNICTVÍ JOHSTA A PANU B. PŘIPADALA STRAŠNÁ. PROHLÁSIL OPOVRŽLIVĚ: „ZA TŘI DNY BYCH NAPSAL LEPŠÍ HRU!“

PŘÁTELE SE MU SMÁLI. ALE PAN B. SE VSADIL A VYHRÁL. NAPSAL HRU O ZNÁMÉM ZPUSTLÍKU BAALLOVI, KTERÝ SKONČÍ TRAGICKY PŘESTO, ŽE SOUČASNĚ SPÍ HNED SE DVĚMA ŽENAMI, DOKONCE SESTRAMI.

KDYŽ SE HRA PO ČTYŘECH LETECH UVÁDĚLA, VZPOMNĚLI SI PŘÁTELE PANA B. HRDĚ NA SÁZKU.

„BA,“ ODPOVĚDĚL PAN B. STEJNĚ HRDĚ, „HRU JSEM NAPSAL ZA TŘI DNY, ALE PAK JSEM JI OSM MĚSÍCŮ OPRAVOVAL.“

SVAZEK INTELEKTU A FANTAZIE JE CHARAKTERISTICKÝM ZNAKEM BRECHTA BÁSNÍKA. A DODEJME: SVAZEK INTELEKTU ANALYTICKÉHO S FANTAZIÍ SMYSLOVOU A SMYSLNOU. JSOU DÍLA, V KTERÝCH TOTO SPOJENÍ JE SPOJENÍM SIL NEROVNOMĚRNÝCH: JEDNA SLOŽKA ZATLAČUJE DO POZADÍ SLOŽKU DRUHOU. V B A A L O V I PŘEVAŽUJE FANTAZIE NAD INTELEKTEM: FANTAZIE OPOJIVÁ, DIVĚ SEXUÁLNÍ, BEZHraničNÁ A SVÉPRÁVNĚ URČUJÍCÍ SKLADEBNÉ, CHARAKTERIZAČNÍ A DIALOGICKÉ ZÁKONY DRAMATICKÉ BÁSNĚ O ČLOVĚKU, REDUKOVANÉM NA ANIMÁLNÍ FUNKCE. V DIDAKTICKÝCH HRÁCH JE TOMU NAOPAK: INTELEKT VYPREPARUJE CELÝ PŘÍBĚH V JAKOUSI ÚLOHU, PŘEDLOŽENOU DIVÁKOVÍ K ŘEŠENÍ. DRAMA SE MĚNÍ VE VZOREC, V ROVNICI NEBO V POUČKU. VRCHOLNÉ BRECHTOVY HRY – JAKO M A T K A K U R Á Ž , P A N P U N T I L A A J E H O S L U Ž E B N Í K M A T T I N E B O D O B R Ý Č L O V Ě K Z E S ' Č H U A N U – – UVÁDĚJÍ OBĚ SLOŽKY DO ROVNOVÁHY. A ROZUMÍ SE, ŽE ROVNOVÁHA JE STAVEM STÁLE OBNOVOVANÝM, TEDY STAVEM SILNÉHO A TRVALÉHO NAPĚTÍ.

JAN GROSSMAN

BAAL, DRAMATICKÁ PRVOTINA DVACETILETÉHO BRECHTA, TENTO „PATAGRUELOVSKÝ MÝTUS MASA“, MONSTRÓZNĚ ODPUDIVÝ, PŘITAŽLIVĚ MONSTRÓZNÍ, JE JEVIŠTNÍM PROTĚJŠKEM BÁSNÍ DOMÁCÍ POSTILY. KDYBY SE POROVNÁVALY DRAMATICKÉ PRVOTINY VÝZNAMNÝCH AUTORŮ, VYŠLO BY NAJEVO, ŽE JE TO NIKOLI PROSTĚ TALENTOVANÝ DEBUT, NÝBRŽ VSTUP PŘÍMO UŽ GENIÁLNÍ. NEJDE JEN O ROZMACH, TEN MÁ LECKDO, JE-LI MLÁD, ALE PŘÍMO UŽ DRAMATICKÝ RUKOPIS. DÁ SE JISTĚŽE OPĚT JMENOVAT CHUCHVALEC JMEN, JEJICHŽ ŠTÁVAMI JE TENTO ŽIVOT NÁSILNÍKA NAPOJEN. FILMOVÝM STŘIHEM SE BAAL ROVNÁ BÜCHNEROVU VOJCKOVI, ZÁMĚREM JE „PROTIHROU“, HROU-POLEMIKOU S JOHSTOVÝM OSAMĚLÝM, EXALTOVANĚ EXPRESIONISTICKÝM DRAMATEM O „ZÁNÍKU ČLOVĚKA“ /JAK ZNÍ PODTITUL/, O NEZŘÍZENÉM ŽIVOTĚ A TRAGICKÉM KONCI BÁSNÍKA GRABBEHO.

LUDVÍK KUNDERA

MILOSLAV ČÍZEK

ANEB

O NEPOHODLNÉM POHODLÍ

JAKO HERCE JEJ ZVLÁŠTĚ PŘEDSTAVOVAT NEMUSIME, NEBOŤ PRAVIDELNÝ, ALE I PŘILEŽITOSTNÝ NÁVŠTĚVNÍK DIVADLA PETRA BEZRUČE SE S NÍM MOHL SETKAT V CELÉ ŘADĚ VÝZNAMNÝCH ROLÍ. ZALISTUJEME-LI V ČTYŘICETILETÉ HISTORII TOHOTO DIVADLA, ZJISTÍME, ŽE MILOSLAV ČÍZEK SE PODÍLÍ BEZMÁLA NA JEJÍ POLOVINĚ.

SLEDUJE DĚNÍ S BLAHOŠKLONNÝM, PONĚKUD POŤOUCHLÝM VÝRAZEM V OKU; PO ZEVRUBNĚJŠÍM OHLEDÁNÍ ZKOUMANÉHO SUBJEKTU VŠAK NAZDÁTE, ŽE POD ONOU SKOŘÁPKOU BOHOROVNOSTI TEPE SRDCE DIONÝSOS (POZN.: DIONÝSOS, PŮV. ASI THRÁCKÝ BŮH ÚRODY A PLODNOSTI, TEPRVE POZDĚJI HO ŘEKOVĚ UCTIVALI JAKO BOHA VÍNA A NESPOUTANÉHO VESELÍ). VYZNAVAČ NEZVALŮV, SEIFERTŮV A OVŠEM TĚŽ WERICHŮV. JIŽ MNOHOKRÁTE PROKÁZAL, ŽE JEHO VZTAH KE SMÍCHOVÉ KULTUŘE NOVOVĚKU JE ZARUČENĚ POZITIVNÍ. DOKLADEM TOHO JE MJ. JEHO VELKORYSÁ ORGANIZACE GRANDIÓZNÍHO PODNIKU, ODERSKÉ DIVADELNÍ POUTI V ROCE 1983; V TĚMŽE MALEBNĚM ZÁKOUTÍ VLASTI VEDE JIŽ NĚKOLIK LET SKUPINU OCHOTNÍKŮ, S NÍŽ DOCÍLIL NĚKOLIKA LICHOTIVÝCH VÝSLEDKŮ NA PŘEHLÍDKÁCH AMATÉRSKÝCH SOUBORŮ.

ŘÍDÍ SE ZÁSADOU „SPĚCHEJ POMALU!“; ANEB JINÝMI SLOVY ŘEČENO, KONVENUJE MU STRATEGIE NEPOHODLNÉHO POHODLÍ. NÁLEŽÍ K ONĚ NEPŘÍJEMNÉ HERECKÉ ODRŮDĚ, JEŽ S GUSTEM A VYTRVALOSTÍ Oponuje GÉNIU PÁNĚ REŽISÉRA. PŘESVĚDČÍTE-LI JEJ VŠAK O NUTNOSTI PROLÉZT KLÍČOVOU DÍRKOU, NAKONEC TAK K ÚDIVU VŠECH UČINÍ . . . VŠE ZÁHY UPEČENÉ JE MU KRAJNĚ PODEZŘELÉ, NEJEN V OBLASTECH RYZE KULINÁRNÍCH.

POKUD JSTE PŘEHNANĚ ÚTLOCITNÍ, NEZAPŘÁDEJTE S NÍM V ŽÁDNÉM PŘÍPADĚ ROZHOVOR, ANEBO AŽ PO OSVOJENÍ NÁSLEDUJÍCÍHO DVOJVERŠÍ TRISTANA GORBIÉRA:

NE POZÉR, JEN V PÓZE JEDINEČNÉ,
CYNÍK, JENŽ NAIVNÍ BYL VĚČNĚ . . .

O UBOHÉM B. B.

JÁ, BERTOLT BRECHT, POCHÁZÍM Z ČERNÝCH LESŮ.
MÁ MATKA MĚ ZANESLA DO VELIKÝCH MĚST,
KDYŽ MĚLA MĚ JEŠTĚ POD SRDCEM. A CHLAD TĚCH LESŮ
UŽ NADOSMRTI V SOBĚ BUDU NĚST.

V ASFALTOVÉM MĚSTĚ JSEM DOMOVEM. ZAOPATŘEN
POSLEDNÍM POMAZÁNÍM UŽ ODE DNE NAROZENÍ:
NOVINAMI; A TABÁKEM; A KOŘALKAMI.
NEDŮVĚŘIVÝ, LÍNÝ, NAKONEC SE VŠÍM SPOKOJENÝ.

K LIDEM JSEM LASKAVÝ. A PODLE JEJICH ZVYKŮ
NA HLAVĚ NOSÍM TUHOU BUŘINKU.
ŘÍKÁM: LIDI JSOU ZVÍRATA, KTERÁ PODIVNĚ VONÍ.
A ŘÍKÁM: JÁ JSEM JIM TAKY – STOJÍ TO ZA ZMÍNKU?

DOPoledNE SI NA HOUPACÍ ŽIDLÍ
K NĚKOLIKA ŽENÁM SEDÁM RÁD,
BEZSTAROSTNĚ SE NA NĚ DÍVÁM A ŘÍKÁM:
TADY MĚ MÁTE, JSEM TEN, S NIMŽ NEMŮŽETE POČÍTAT.

K VEČERU KOLEM SEBE HOUF MUŽŮ SHROMAŽDUJI
A OSLOVUJEME SE SLOVEM „GENTLEMAN“
NOHY SI KLADOU NA MĚ STOLY A PRAVÍ:
BRZY NÁM BUDE LÍP. A JÁ SE NEPTÁM: KDYPAK JEN?

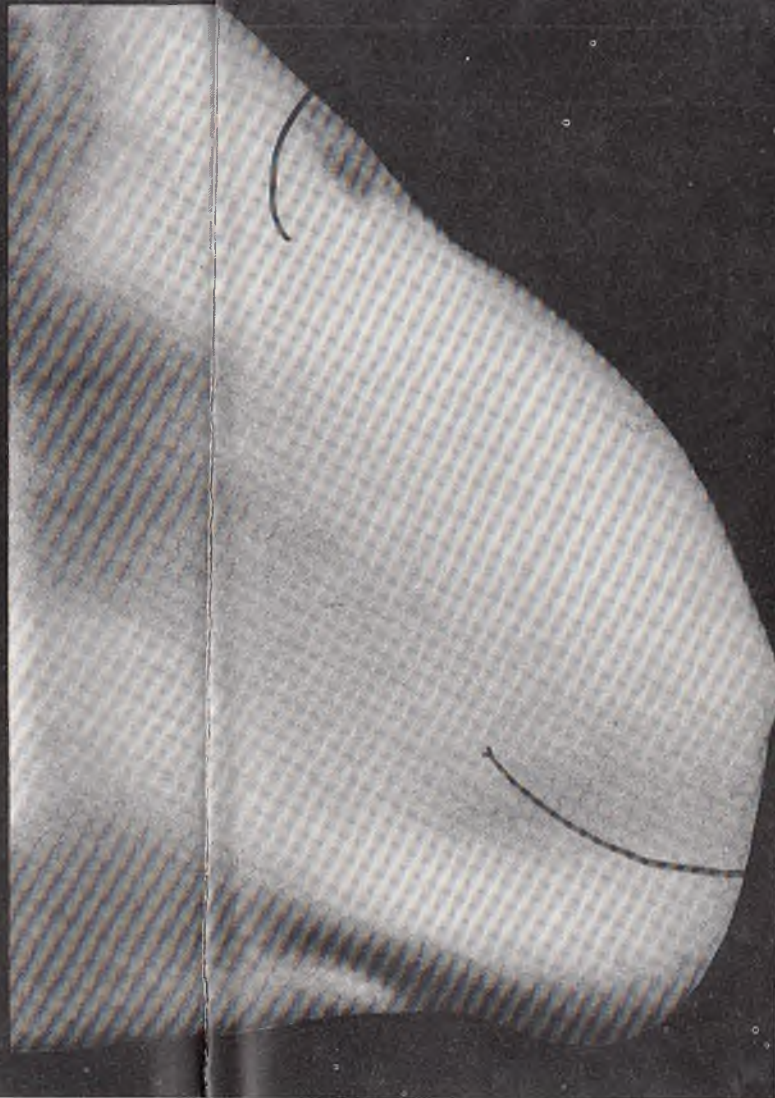
K RÁNU V ŠERÉM JITRU ČURAJÍ V LESÍCH JEDLE
A PTÁCI, TA JEJICH HAVĚT, UŽ NAČINAJÍ SKŘEK.
V TU DOBU V MĚSTĚ DOPÍJÍM SVOU SKLENKU
A ZNEKLIDNĚN USÍNÁM, ZAHODIV OHAREK.

MY, BUJARÉ POKOLENÍ, JSME SÍDLÍ.
V DOMECH, JEŽ NIKDO PRY NEROZBOŘÍ
(VYSTAVĚLI JSME MRAKODRAPY NA OSTRŮVKU MANHATTANU
A TENKÉ ANTÉNY PRO ZÁBAVU ATLANTICKÉMU MOŘI).

CO ZBUDE Z TĚCH MĚST? VÍTR, JENŽ JIMI VÁL!
DŮM, JEŽ VYJÍDÁ JEDLÍK, JE MU NAŠ VŠECHNO ZLATO.
MY VÍME, ŽE JSME JEN PROZATÍMNÍ. A DÁL?
CO PŘIJDE PO NÁS? NIC, CO BY STÁLO ZA TO.

VELIKÉ ZEMĚTŘESENÍ PŘIJDE. ŽE MI MÁ VIRŽINKA
V NĚM Z ROZTRPČENÍ NEUHASNE, V TO PEVNĚ DOUFÁM JÁ,
BERTOLT BRECHT, DO ASFALTOVÝCH MĚST ZAHNANÝ
Z ČERNÝCH LESŮ ZA DÁVNÝCH ČASŮ, KDY MATKA MĚ POD SRDCEM
NOSILA.

VEDOUČÍ VÝROBY A TECHNICKÉHO PROVOZU: ING. IVAN BÍLEK. VEDOUČÍ TECHNICKÉHO PROVOZU: STANISLAV JANEČEK. VEDOUČÍ DEKORAČNÍCH DÍLEN: PŘEMYSL KIRSCHNER. VEDOUČÍ VÝROBY KOSTÝMŮ: ELIŠKA ZAPLETALOVÁ. JEVIŠTNÍ MISTR: VACLAV PLACHY. MISTR OSVĚTLENÍ: JAROSLAV ŘEZÁČ. ZVUK ŘIDI: MARIE KREJČÍ. MISTR VLÁSENKARNY: JARMILA OBOŘAKOVÁ. MISTR REKVIZITARNY: EVA WIESNEROVÁ. MISTR GARDEROBY: ZLATA NEZHYBOVA.

PROGRAM STÁTNÍHO DIVADLA V OSTRAVĚ PŘIPRAVIL ROMAN CÍSAŘ, VÝTVARNICE
PROGRAMU A GRAFICKÁ ÚPRAVA: MARTA ROSZKOPFOVÁ. FOTOGRAFIE:
VYTISKLY MORAVSKÉ TISKAŘSKÉ ZÁVODY, N. P., PROVOZ 21, OSTRAVA 1, NOVINÁŘ-
SKÁ 7, R 9458.

CENA PROGRAMU 1,50 Kčs. o 380033386

VEŠKERÁ PRÁVA K PROVOZOVÁNÍ TOHOTO DÍLA ZASTUPUJE DILIA PRAHA.

